

דברים
דברים – שבת הזון
מרצחים, סיגים שוחד ושלמונים

בכל שנה, שבת פרשת דברים סמוכה לתשעה באב (השנה היא חלה בתשעה באב בעצמו) וההפטרה שלה היא השלישית בהפטרות הפורענות – חזון ישעיהו בן אמוץ.

באחד מפסקאות התוכחה המרובות בהפטרה אומר ישעיהו:

אִיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמְנָה מְלֻאֲתֵי מִשְׁפָּט צָדֵק יָלִין בָּהּ וְעֵתָה מְרַצְחִים:
כִּסְפָּךְ הִיָּה לְסִיגִים סְבֵאָךְ מְהוּל בְּמִים:

שְׂרִיף סוֹרְרִים וְחֲבָרֵי גִבְעִים כִּלּוֹ אֶהָב שְׂחָד וְרִדְף שְׁלֹמֹנִים יְתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אֶלְמִנָּה לֹא יָבוֹא אֲלֵיהֶם:

האם יש כאן רשימה מקרית של עוונות עליהם בא ישעיהו בביקורת, או שמדובר כאן בדברים הקשורים ביניהם? כדי לנסות לענות על השאלה הזו, ננתח קודם לכול, את הפסוק הראשון. ישעיהו משווה בין מצבה המזהיר של ירושלים בעבר - קרִיָּה נְאֻמְנָה מְלֻאֲתֵי מִשְׁפָּט צָדֵק יָלִין בָּהּ, לבין מצבה הנוכחית - וְעֵתָה [לנים בה] מְרַצְחִים. גם כאן נשאלת אותה השאלה – האם ההשוואה היא מקרית, כלומר לוקחים את טובתה של ירושלים, ומשווים למצבה הרע, אך אין קשר בין שני הצדדים, או ששתי הדוגמאות קשורות ביניהן בקשר מהותי?

התשובה לשאלה זו תלויה בהבנת המילה מְרַצְחִים. בכל התנ"ך מופיעה המילה הזו רק פעם אחת נוספת. כאשר יושב הנביא אלישע בביתו בעיר שומרון, שולח אליו יהורם מלך ישראל מתנקש כדי להרוג אותו. אלישע מקבל נבואה המזהירה אותו מן המצב, והוא אומר לזקנים שאיתו:

הֲרֵאִיתֶם כִּי שָׁלַח בֶּן הַמְּרֻצָּח הַזֶּה לְהַסִּיר אֶת רֵאשִׁי? (מלכים ב פרק ו, לב)

מה פירוש הביטוי בֶּן הַמְּרֻצָּח? ראשית נזכיר שיהורם הוא בנו של אחאב מלך ישראל, ואם כן, הביטוי מְרֻצָּח, מתייחס כנראה לאחאב. ומהו ההבדל בין מְרֻצָּח לבין סתם רוצח? על כך עונה המלבי"ם במקום:

כי לא היה ביד המלך להמית איש בלא עון דרך רוצח, רק ע"י משפט, כמו שנראה בעניין נבות שהוצרך לדון אותו ע"י זקני העיר

המלבי"ם מזכיר לנו את חטאו המפורסם של אחאב, שרצה לקנות את חלקת הכרם של נבות היזרעלי ונתקל בסירוב. איזבל, המלכה, אירגנה משפט דמה בו הואשם נבות בפשעים שלא עשה והוצא להורג, מה שאיפשר למלך אחאב לרשת את כרמו.

ניתן להסביר לפי המלבי"ם שרוצח הוא מי שהורג אדם בצורה ישירה, ואילו מְרֻצָּח הוא מי שמשתמש בכסות משפטית על מנת לכסות על רצח¹.

עכשיו מובן הקשר בין כל הפסוקים בפיסקה הזו – ירושלים הייתה מקום מלא משפט צדק. עכשיו הפך המשפט עצמו לכסות לרצח, והשופטים הפכו להיות מרצחים.

באותה הצורה, אנשים אינם גונבים סתם כסף או משקה, אלא מוכרים כסף מעורב בסיגים, ומשקה מעורב במים – שוב מראית עין של התנהלות תקינה, המכסה על רמאות. וזה מתקשר כמובן גם לשרים הסוררים המנהלים את המדינה כאילו לטובתה, אך עושים זאת בעבור אינטרסים אישיים הנובעים משוחד ושלמונים.

כלומר, ישעיהו מבכה את הפיכתה של עיר הצדק, לעיר של צדק מדומה, שבמידה רבה הוא גרוע יותר מאי צדק בוטה, שאותו קל לזהות יותר ולתקן.

אנו צריכים לבדוק את עצמנו היום, ולבער תופעות של אי צדק המתלבש בכסות של חוק, סדר וצדק, כדי שנוכל להכין את הקרקע לתיקון הסיבות לחורבן, ולביסוס הגאולה השלמה.

שבת שלום
יעקב (יוקי) מאיר

¹ בישיבה מפרש המלבי"ם בצורה אחרת את הביטוי מרצחים: יש הבדל בין רוצח בקל, ובין מרצח בכבד, המרצחים הם חבורה וקשר רוצחים נמצא ביניהם מצוים ומקבלים צווי. ולא תמצא שם זה בודד, רק על הראש שלהם, (מ"ב ז' ל"ב) וביתר מקומות בא בלשון רבים בכל מקום. (אני לא מצאתי מקום נוסף בו מופיע הביטוי).